

Conda Forssell, fotograf, Gumboda, Norsjö

Delar av texten nedan är hämtad ur Tidskriften Västerbotten nr 4/1986

I början av 1980-talet hittades drygt tre hundra glasplåtar på vinden till Conda Forssells hus i Gumboda tre mil utanför Norsjö. Mellan åren 1917 och 1953 fotograferade hon människor och miljöer framför allt i sin egen hemby, men också i Svansle, Renström och Rålund. Conda Forssell, född 1899 och som avslutade sitt liv i Norsjö, har själv medverkat vid identifieringen av bilderna.

Conda Forssell var dotter till småbrukaren Anders Konrad Forssell, född i Gumboda 1870. Fadern dog 1909 i diabetes. Anders Konrad hade förtroendeuppdrag i Lantmannaförbundet i Gumboda, han var också byålderman. Modern Eva, född i Renström, var djupt religiös; hon sjöng och spelade gitarr och orgel.

Conda fick tidigt lära sig att arbeta. Fotograferingen blev ingen livsuppgift för Conda; den var en biinkomst på samma sätt som hennes broderier, målning och tapetsering hos folk i Gumboda och andra byar. På 1920-talet gjorde Conda dagsverken hemma hos byborna — en krona om dagen och middag var förtjänsten. Hon tog sina första bilder 1917 och de sista bilderna på 1960-talet när hon besökte sin dotter i Stockholm. Sedan dess har hennes kamera stått orörd. För tre år sedan flyttade Conda in till servicehuset i Norsjö — fram till dess bodde hon i föräldrahemmet i Gumboda. Conda Forssell är tystlåten och skryter inte med sitt fotografiska verk. »Jag tänkte det skulle vara trevligt ta några bilder i byn», säger hon. *»Min mor och bror var ju sjuka båda två. Jag tänkte det skulle vara bra att hjälpa dem, det var som ett litet nöje med kameran, men inte blev det någon förtjänst inte.»*

Conda har dokumenterat människor, miljöer, gårdar och natur i Gumboda, Rålund, Svansle, Petiknäs, Renström och andra byar mellan åren 1917 och 1950. Det var en jordbrukande landsbygd, en bygd med människor som såg den första bilen, som såg sin vackra älv regleras, som fostrade de stora barnkullarna, som levde med tbc-rädslan och som brände tjära i sina tjärdalar. Mitt i detta stod den initiativrika artonåriga flickan Conda under sitt svarta skynke och förevigade ögonblicket åt framtiden.

Ont om pengar

»Det var fattigt och ont om pengar, men vi behövde inte svälta», berättar Conda. Jordbruket man hade i familjen var inte stort — lite små kreatur och några kor. Tidigt fick Conda delta i gårdens bestyr, tidigt var hon med när fodret hämtades från ängsmyrarna fyra kilometer från gården. »Jag ville hjälpa till att dryga ut kassan lite, så jag

Familjen Forssell från Gumboda utanför Norsjö. Från vänster Serudia, fadern Konrad, Rudolf, modern Eva och längst till höger Concordia (Conda) Forssell. Bilden är tagen omkring 1910 av Albert Nordén i Vindelns.

köpte kameran», säger Conda. Men det var inte hennes avsikt att försöka leva på fotograferingen; många bilder i hennes samling är privata bilder.

Sjävlärd

Conda Forssell är sjävlärd i den fotografiska konsten. Samtidigt som hon år 1917 beställde sin kamera ur Hugo Svenssons priskurant, beställde hon den bok som blev hennes läromästare, »Rådgivare i Fotografi, kortfattad lärobok för amatör- & Yrkesfotografer», av Ludwig David utarbetad av Gunnar Malmberg. Den åttonde bemyndigade upplagan av boken kom 1920, och gavs ut av Aktiebolaget Chelius & Co i Stockholm. Här läste Conda om framkallning, fixering, förstärkning och retuschering.

Mörkrum i skafferiet

I ett gammalt skafferi under trappan i hemmet i Gumboda inredde Conda sitt mörkrum. Här var det så trångt att hon fick stå på knä. Dottern Inga har berättat om den spänning hon upplevde när hon stående på knä bredvid sin mor såg hemligheterna växa fram på glasplåtarna som Conda trollade fram. »Jag hade en fotogenlampa med rött glas, fixerings- och framkallningsskålar. Vi hade en brunn på gården där vi tog vatten och bar i hinkar in i mörkrummet», berättar Conda. Hon läste i läroboken, fotograferade och blev snart en självklar gäst i hemmen, inte bara i Gumboda, utan även i byarna runt omkring. Conda var alltid med när det var större familjehögtider i byarna, då skickade man efter henne. Det var giftermål, barndop eller stora friluftsmöten som byborna ville ha förevigade.

Bildens magi

Visst hade den fotografiska bilden lite av magi omkring sig när den kom till Gumboda. Bilder var sällsynta i byn när Conda skaffade sin kamera. Det har berättats att Conda fick lura barnen för att få dem att fästa blicken mot kameran. »Titta in i kameran, så kommer det ut en fågel», så lurades Conda under sitt skynke. De nöjen som ungdomarna i Gumboda hade var ofta utflykter med kaffe och kakor till någon fors i Skellefteälven. Dit kom också Conda med kameran. Och någon annan gång gick man till Conda för att »titt på korten». För att titta på

Condas eget hus och föräldrahem i Gumboda, 1920-talet. Foto Conda Forssell

hur man såg ut, hur man satt där och hade trevligt, hur liksom livet bekräftades av bildens innehåll, den självbekräftelsen fick man i Condas kort, långt innan bildflödet var allmångods i Gumboda.

Samlingen

Den lilla samling av fotografiska glasplåtar som finns kvar efter Conda Forssell är cirka 320 till antalet, de flesta i format 9x12 cm, ett hundratal i 10x15 och ett fåtal i 13x18 cm. Plåtarna är mycket jämnt exponerade, även om några är mycket täta kanske på grund av svårighet att hålla samma temperatur vid de olika framkallningstillfällena. När plåtarna hittades på hennes vind hösten 1983, låg de paketerade i kartonger utan skyddspapper mellan plåtarna. Emulsionen hade släppt i kanterna på vissa plåtar och några var spruckna.

Naturen till hjälp

Conda Forssell tyckte om naturen i sin by vid Skellefteälven. Den har fått bilda bakgrund till många av hennes porträttbilder. Conda har tagit naturen till hjälp i bildskapandet. Rönnbärsträdets lövverk blir kuliss åt kaffedrickande ungherrar, liksom älvens blanka spegel eller vita björkars stammar i andra tagningar. Conda har utnyttjat linjer och strukturer i naturen för att skapa harmoniska kompositioner. Hon har också varit medveten om detaljernas betydelse för bildresultatet — t.ex. händernas placering, om vänstra benet ska vila över det högra eller tvärtom vid porträtttagningar. Condas bilder har ett estetiskt värde i sig vid sidan av de kultur- och personhistoriska värdena. Conda upphörde i stort med sin fotografering på 1950-talet — hennes senaste bilder härrör från ett besök i Stockholm i boken av 1960-talet, då hon besökte dottern Inga Braathen. Kanske var stockholmsbilderna symbolen för en önskan om att få göra längre resor, att få dokumentera andra miljöer än den begränsade i en by i Västerbottens inland. Ändå kan man påstå att de byar som haft Condas fotokunnande kring sig kan känna sig rika på ett speciellt sätt. Hon har nu uppmärksammats genom en utställning som först visades i hennes hem i Gumboda sommaren 1985 och senare på Skellefteå museum. Utställningen kommer även att visas på läns museet i Umeå under tiden 6 dec 1986—12 jan 1987. I Gumboda besöktes utställningen av närmare tusen människor. Gumbodabor och folk i angränsande byar känner Conda väl och de två utställningsdagarna väckte många lokala minnen till liv.

Kenneth Ögren, författare

Bilder från artikeln:

Källa:

Tidskriften Västerbotten nr 4/1986. http://www.vbm.se/assets/files/Pdf/Vbn_history_69f/1986_4.pdf

Conda Forssell, sept 1983.
Foto: Kenneth Ögren.

Kameran Conda Forssell köpte sin kamera 1917 från AB Hugo Svensson och Co i Göteborg. Kameran var en resekamera för glasplåtar upp till 12x17,5 centimeter. Mest tycks Conda ha använt 9x12-formatet. Objektivet var tillverkat i Frankfurt av Plaubel och Co, ett Pecostigmat med ljusstyrka 6,8, minsta bländare för objektivet är 36. Som tillbehör hade Conda två filter, ett helt och ett halvt gulfiler. Hon hade också ett stativ av trä till kameran. Conda hade sitt mörkrum under trappan i det forssellska huset i Gumboda. Om negativet saknade teckning i molnpartierna kompenserade Conda detta genom att vid kopieringen lägga in moln, har hennes dotter Inga berättat.